

SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM
JOG- ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

MULTIDISZCIPLINÁRIS TÁRSADALOM-
TUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

ÉVKÖNYV
2005

ÁTALAKULÁSI FOLYAMATOK
KÖZÉP-EURÓPÁBAN

Szerkesztőbizottság

Bakonyi István, egyetemi tanár, DSc

Rechnitzer János, egyetemi tanár, DSc

Solt Katalin, egyetemi docens, CSc

SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM
JOG- ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

MULTIDISZCIPLINÁRIS TÁRSADALOM-
TUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

ÉVKÖNYV
2005

ÁTALAKULÁSI FOLYAMATOK
KÖZÉP-EURÓPÁBAN

GYŐR, 2006

© Széchenyi István Egyetem Jog- és Gazdaságtudományi Kar
© Szerzők

A kötet megjelenését támogatta a Nemzeti Hírközlési Felügyelet.

A kötetet szerkesztette
Rechnitzer János

A tanulmányokat lektorálták
*Bakonyi István, Balogh László, Hardi Tamás, Honvári János, Lados Mihály,
Rechnitzer János, Solt Katalin, Varsányi Judit*

ISSN 1787-9698

Műszaki szerkesztő: Kasztnerné Kőműves Mária
Borító: Szaxon Száz János
Nyomta és kötötte a Palatia Nyomda Kft., Győr

TARTALOM

ÁRENDÁS CSABA – DUDÁS TAMÁS – ILLÉS GÁBOR – SZINEK KÉNESY MARIANNA: A szlovákiai adóreform 2004-ben – A 19% egy éve.....	11
BORBÉLY KATALIN: Truth and Competition (The Features of the Accounting Information in Some Transition Economies)	25
LENTNER CSABA: A magyar egyetemi tudásközpontok versenyképessége az európai gazdasági és felsőoktatási térben.....	33
LENTNER CSABA – TÓTH GERGELY – POLYÁK IMRE: Bankfúziók hatásai Magyarország gazdasági felzárkózására.....	43
LOSONCZ MIKLÓS: A magyar versenyképesség forrásai nemzetközi összehasonlításban.....	53
GALÁNTAINÉ MÁTÉ ZSUZSANNA: Tax Systems and Competitiveness in Central Europe.....	61
KATONA FERENC: A marketing-controlling lehetőségei a kis- és középvállalatok verseny- képességének növelésében	69
KOLTAI ZOLTÁN: A magyarországi városok versenyképességének lakossági megítélése	79
KOVÁCS BALÁZS: Regionális partnerség. Út az innovatív helyi társadalom felé	91
KOVÁCS GÁBOR: Financing Local Investments by Issuing Municipal Bonds.....	107
LŐRINCZNÉ BENCZE EDIT: A horvát gazdaság a 90-es évektől napjainkig	115
MOLNÁR CSILLA MÁRTA: A versenyképesség kérdése az Európai Unió szociál- és foglalkoztatáspolitikai rendszerében – Fókuszban a nyugdíjrendszerek	127
PONÁ CZ GYÖRGY MÁRK: Tudáshálózatok elmélete és gyakorlata.....	135
VESELOVSKÁ STANISLAVA: Development of Slovak Economy in Macro Economical Figures	141
CZEGLÉDI CSILLA: The Role of Cultures Differencies by Women in Economy According to the International Statistics	147
HOFER MÁRIA: A hazai biofogyasztás EU-közelítési esélyei.....	155
LENTNER CSABA – HAJDU ÉMESE – KOVÁCS TAMÁS: Regionális garanciaszövetkezetek hatása a régiók fejlődésére, különös tekintettel a Nyugat-Dunántúli Garanciaszövetkezet tapasztalataira.....	165

ERDŐS FERENC:	
A kis- és közepes vállalkozások versenyképességének növelése integrált vállalatirányítási rendszerek által.....	173
JÁMBORNÉ ANTAL ERIKA:	
Vezető testületek régi új szerepben.....	183
KOVÁCS NORBERT:	
Biztosításverseny Magyarországon?.....	191
KURUCZ ADRIENN:	
The Financial Difficulties of the Property Management, what to do When the Tenant Fails to Pay.....	201
LIMPÓK VALÉRIA:	
Versenyképesség javítás adóreformmal Ausztriában.....	207
NAGY ADRIENN:	
A közszektor adatvagyonának másodlagos hasznosítása – kérdések és lehetőségek	215
PILLER ZSUZSA:	
Néhány gondolat a határokon átnyúló fizetéseképtelenségi eljárásokról.....	221
STION ZSUZSA:	
A pénzügyi instrumentumok és a számviteli beszámoló kapcsolata.....	229
SÜLE EDIT:	
A CEP szolgáltatások szerepe és jelentősége.....	237
TAKÁCS DÁVID:	
Truth & Happiness Some Thoughts About the Economics of Happiness.....	245
WEINER CSABA:	
Az orosz közvetlen beruházási tőke közép- és kelet-európai expanziója. Irányok és arányok.....	251
DUSEK TAMÁS:	
A kistérségek jövedelmi helyzetének alakulása 1988 és 2003 között: a változás típusai	265
FILEP BÁLINT:	
Wettbewerbsfähigkeit von Regionen und Euroregionen	279
CSIZMADIA SZILÁRD – HEGYI BARBARA:	
Társadalmi és városfejlődési trendek a közép-kelet-európai országokban a globális folyamatok tükrében	287
HORVÁTH BÉLA:	
Kapu vagy gát a főváros nyugati irányú terjeszkedése?	295
PÁTHY ÁDÁM:	
Potenciális válságtényezők előrejelzésének lehetőségei kistérségi szinten.....	303
SMAHÓ MELINDA:	
A humán fejlettség regionális dimenziói	311
TÓTH PÉTER:	
Kistérségi folyamatok lenyomata a médiában	321

BÖSZE VIKTÓRIA:	
Felsőoktatási expanzió: tények és interpretációk	331
CSORDÁS IZABELLA:	
Tények és lehetőségek a felsőoktatásban	339
PINTÉR EDIT:	
A régiók megjelenése a nemzetközi kapcsolatokban – avagy az állam és régió kapcsolatának új dimenziói	347
RAPP ZOLTÁN:	
How Culture is Financed in Hungary?	357
SZTRILICH ANDRÁS – BALÁZS PÉTER:	
Az egészségügyi igazgatás és közszolgáltatás múltbeli kapcsolata, valamint lehetséges fejlődési irányai hazánkban.....	365
KIRÁLY ZSOLT – KÜRTY PÉTER – SIDÓ PÉTER – SZÁRAZ KRISZTINA:	
A szociális ellátó rendszer reformja Szlovákiában.....	371
NÉMETH GÁBOR:	
Hogyan tovább távhőszolgáltató vállalatok? (Avagy költségszámítási és árképzési dilemmák a távhőszolgáltató szektorban)	383
TASI PÉTER:	
Public Private Partnership – Alkalmazási lehetőségek, tapasztalatok, avagy: Csodaszer vagy divatos kényszer?	393
VÁPÁR JÓZSEF:	
A külföldi működőtőke-beáramlás, a befektetés-ösztönzés eszközrendszere, ill. a visegrádi országok versenyképességének összehasonlítása	405
CSERMÁK KÁROLY:	
Lakáspolitikai „etűdök” Magyarországon.....	417
SÁRKÁNY PÉTER:	
Változó értékrend és legalizáció	425
FREIBERG BJÖRN:	
Europa quo vadis 2005?	433
KISS GABRIELLA:	
NIMBY vagy BANANA? Egy hulladékgyűjtési beruházás társadalmi megítélése.....	445
REISINGER ADRIENN:	
SZJA felajánlás a visegrádi országokban	455
TÁRKÁNYI ESZTER:	
The Nature of Shopping Motivations.....	463
Széchenyi István Egyetem Jog- és Gazdaságtudományi Kar Multidiszciplináris Társadalomtudományi Doktori Iskola.....	473

AZ OROSZ KÖZVETLEN BERUHÁZÁSI TŐKE KÖZÉP- ÉS KELET-EURÓPAI EXPANZIÓJA IRÁNYOK ÉS ARÁNYOK

WEINER CSABA¹

Az orosz közvetlen beruházási tőke: áramlások és állományok

Az Orosz Központi Bank (OKB) 2005. júliusi revíziója szerint Oroszország külföldi közvetlen tőkebefektetéseinek (*foreign direct investment*, FDI) állománya (*stock*) 2004 végén meghaladta a 100 milliárd dollárt (1%-os világrészesedés), amely ötször több, mint a 2000. december 31-i volumen. Az áramlások (*flow*) tekintetében a 2003-as év jelentette a kiugrást: 9,7 milliárd dolláros orosz FDI-kiáramlás ment végbe, amely globálisan mérve 1,6%-os részarány. Az 1992-es, a 2000-es, a 2002-es és a 2003-as években az orosz FDI-kiáramlások felülmúlták az Oroszország által fogadott éves közvetlen tőkebefektetéseket, amely sajátos jelenség a rendszerváltó országok között. Igaz, az országon belüli külföldi tulajdonú FDI-állomány mindvégig magasabb volt, mint az orosz közvetlen beruházások külföldön lévő állománya.

1. TÁBLÁZAT

A orosz kihelyezett FDI-állomány (az év végén), illetve a közvetlen beruházási tőkék évi beáramlása Oroszországba és a kiáramló orosz FDI alakulása a fizetési mérleg alapján (M USD)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
<i>Állományi adatok</i>													
Kihelyezett	71	183	332	345	426	970	373	1 076	20 141	44 219	62 348	90 873	103 692
<i>Áramlások</i>													
Kiáramlás	1 566	1 022	281	606	923	3 184	1 270	2 208	3 177	2 533	3 533	9 727	10 346
Beáramlás	1 161	1 211	690	2 066	2 579	4 865	2 761	3 309	2 714	2 748	3 461	7 958	12 479
Egyenleg	-405	189	408	1 460	1 656	1 681	1 492	1 102	-463	216	-72	-1 769	2 132

Forrás: Az állományadatokra 1992 és 1999 között: UNCTAD FDI Database Update, a többi évre: OKB (2005a), amely a 2005. július 12-i revízió szerinti állapot. Az áramlásokra: OKB (2005b); a legutolsó felülvizsgálat az 1993. évre: 2005. május 12., az 1994–2000 közötti időszakra: 2003. január 5., 2001-re: 2004. január 22., 2002-re: 2004. április 1., 2003-ra: 2005. január 11., 2004-re: 2005. október 3.

¹ Az MTA Világgazdasági Kutatóintézete tudományos segédmunkatársa; a Széchenyi István Egyetem Multidiszciplináris Társadalomtudományi Doktori Iskola hallgatója, E-mail: weiner@freemail.hu

A közvetlen beruházási tőkék exportja révén az a paradox helyzet áll fenn, hogy a relatíve szegény és fejletlen Oroszország más, sok esetben gazdagabb állam fejlődését finanszírozza. Ez a saját, illetve a jegyzett tőkét (részvényeket és egyéb részesedést) érintő (vagyis oroszországi forrásokat elvonó) tranzakciókon túl a profit reinvesztíciója (kamatmentes kölcsön nyújtása), valamint a transznacionális vállalat (*transnational corporation*, TNC) struktúráján belüli transzferárazás (az oroszországi adóztatás elkerülésére, azaz a fogadó országbeli adótömeg növelése) révén egyaránt végbemegy.

Viszonylati megoszlás

Az orosz közvetlen tőkeberuházások viszonylati megoszlásáról nehéz pontos képet adni, feltételezhetően jókora, bár meghatározhatatlan hányada harmadik állam, leányvállalat közbeiktatásával éri el a rendeltetési országot (*trans-shipped FDI*). A Bahama-szigetek, Ciprus, Panama, Szingapúr, a brit Virgin-szigetek, Luxemburg, Hollandia, Ausztria, Írország és az Amerikai Egyesült Államok gyakran tűnnek fel mint közvetítők.

1995 és 1999 között a viszonylati súlypontok az USA (1544,2 M USD; 23,5%), Lengyelország (1112,2; 16,60) és Németország (1053,9; 15,73) voltak (Kalotay 2003, 11–13).

1994–2001-ben a Független Államok Közösségének részesedése (*flow*) relatíve csekély volt: 1994-ben, 1996-ben és 2000-ben még a 10%-ot sem érte el, a hányad 1999-ben volt a legmagasabb, 23,5%. (Kalotay 2004, 6–7). 2002–2003-ban viszont már az első 10 célország sorában 4 FÁK-tagállam is helyet kapott (WIR 2004, 74).

Orosz közvetlen tőkebefektetések Közép- és Kelet-Európában

A hivatalos statisztikák szerint a Független Államok Közösségén kívüli közép- és kelet-európai országok közül Lengyelország és Litvánia a legfőbb fogadó országok (2004 végén már Litvániában volt a legmagasabb, mintegy 400 millió eurós, az orosz közvetlen beruházások állománya). Relatív értelemben, úgymint az orosz FDI-részesedés nagysága, a befektetői rangsorban elfoglalt helyezés vagy az egy főre jutó orosz FDI-állomány alapján, a balti államok súlya kiemelkedő.

2. TÁBLÁZAT

Az Oroszországból származó FDI-állomány nagysága a 2004-ben EU-taggá vált KKE-országokban, Máltán, Cipruson, Romániában és Bulgáriában, december 31-én

Fogadó ország	Év	Orosz FDI-állomány (M USD)	Az orosz FDI-részesedés nagysága (%)	Oroszország helye a befektetési rangsorban	Az egy főre jutó orosz FDI-állomány nagysága (USD)
Észtország	2004	197,07	1,96	9	147,85
	2003	101,24	1,45	11	75,95
	2001	43,71	1,38	9	32,79
Lettország	2003	171,20	5,28	9	74,23
	2001	131	5,3	7	55
Litvánia	2003	288,30	5,8	8	79,91
	2001	48,00	1,6	13	13,30
Lengyelország	2004	409,1	0,48	20	10,59
	2003	1291,90	1,78	11	33,45
	2001	1286	2,3	10	33,29
Csehország	2003	30,7	0,07	29	3,00
	2001	18,0	0,08	29	1,76
Szlovákia	2003 (jún. 30.)	< 10,0	< 0,10	..	..
	2001	9	1,6	..	2
	(szept. 30.)				
Magyarország ¹	2003	74,1	0,22	21	7,39
	2001	64,1	0,25	19	6,39
Szlovénia ¹	2003	-4,70	–	–	–
	2001	-1,50	–	–	–
Románia	2001 (szept. 30.)	4	0,05	..	0,2
Bulgária ¹	2004	42,6	0,60	17	5,72
	2003	49,4	1,00	15	6,63
	2001 ²	37,9 (205)	1,14 (4,6)	15 (8)	5,08 (27)
Ciprus	1997– 2002 (flow)	284,69	–	–	–
Málta	2002	0,00	0,00	..	0

Megjegyzés: ¹ Millió euróban. ² Liuhto–Jumpponen (2003) adatait zárójelben adtuk meg. A Bolgár Nemzeti Bank 1999-re 144,5 millió dollárt kalkulált.

Forrás: Központi bankok; Vahtra–Liuhto 2004a és 2004b; Liuhto–Jumpponen (2003); PAIIZ–Lengyel Információs és Befektetési Ügynökség; CIA World Factbook; és saját számítások.

A 2002–2004-es években megvalósult tőkebefektetések – az eddigi alacsony stock-értékek következtében – jelentős mértékben módosították a fenti államok egymáshoz viszonyított pozícióját.

Vállalatok, ágazatok, motivációk

A befektetések mögött álló társaságok

A természeti erőforrásokhoz szorosan kötődő orosz tulajdonú TNC-k a legaktívabbak a közvetlen beruházási tőkék exportjában. Bár az olaj- és gázipari cégek járnak elől (Gazprom: *Vahtra-Liuhito* [2004a és 2004b] becslése szerint a külföldi tőkevagyon nagysága több, mint 10 Mrd USD; LUKoil: 8–9; Itera: 1–1,5; Jukosz: 1; Rosznyefty: 0,5), a fémipari, kohászati és bányászati társaságok (RuszAl: 2,5–3; Norilszkij Nyikel: 2; Szeversztal 0,5; Alrosza: 0,5) is kiemelkedők. A nem a természeti erőforrásokon alapuló TNC-k közül az Egyesült Gépgyártó Üzemek (OMZ: 0,5–1) említhető.

A UNCTAD 2005 szeptemberében publikált felmérése (a 10 vezető nem pénzügyi TNC Délkelet-Európából és a FÁK-térségből) alapján a 2003. évi kép a következő: LUKoil (7247 M dollár külföldi eszköz), Norilszkij Nyikel (1518), RuszAl (691), Mecsel (121) és Alrosza (46). A Gazprom, az Itera, a Rosznyefty, a Szeversztal és az OMZ nem kapott helyet. A hajózási társaságok (Primorsk Shipping v. *Primorszkoje Morszkoje Parohodstvo* 2002-ben: 382 M USD; Far Eastern Shipping v. *Dalnyevosztocsnoje M.P.* 2002-ben: 52; Novoship 2003-ban: 1107) szintén komoly beruházók külföldön (WIR 2005, 272).

A pénzügyi szektor szereplőiről még korlátozottabbak az információk. A *Liuhito-Jumpponen* (2003) által készített, a saját tőke nagysága alapján a 100 legnagyobb oroszországi bankot vizsgáló mintavételes eljárás eredményeiből (100 kiküldött kérdőívből csak 26 érkezett vissza) úgy látszik, hogy eddig a Vnyestorgbank, az Alfa-Bank, a Promszvjazbank, a Gazprombank, a Jevrotraszt, a Rusz-Bank (Russzkij Mezsregionalnij Bank Razvityija), a Lanta-Bank és a Kregyitnij Agroprombank (Agropromkregyit) a legjelentősebb közvetlen külföldi beruházók. Az elemzés a bankok alacsony külföldi befektetési hajlandósága mögött a kedvező belföldi viszonyokat véli felfedezni.

Befektetési motivációk

Az olaj- és gáziparban működő orosz vállalatok erőforrások megszerzését szolgáló beruházásai (*resource-seeking*), illetve a kutatás-termelési (*upstream*) szegmens főként a Kaszpi-tenger vidékére, Irakra, Líbiára, Szudánra, Kolumbiára, Egyiptomra és Kazahsztánra összpontosít.

Az üzleti (*downstream*) szegmens, vagyis a feldolgozás és kereskedelem nemzetköziesedését a piac megszerzésére irányuló (*market-seeking*) és a hatékonyság növelésére törekvő (*efficiency-seeking*) beruházások motiválják. A finomítókat és a disztribúciós (kereskedelmi) infrastruktúrát érintő beruházásoknál Közép- és Kelet-Európa, a FÁK-térség és az Egyesült Államok a befektetési célpontok. A cél:

minél közelebb kerülni a fogyasztói piachoz, növelni a profitot a magasabb hozzáadott értékű termékek révén, és csökkenteni a szállítási költségeket. Ily módon megvalósulhat az egész értéklánc kontrollálása. A vezetékek és terminálok, azaz a szállítási infrastruktúra ellenőrzése az export biztonságát és a költségek csökkentését szolgálja; ez főként az EU, a FÁK és az USA vonatkozásában releváns. Jó példák a Jukosz stratégiai előny, illetve képesség megteremtését célzó (*strategic asset/capability-seeking*), a hosszú távú versenyképesség javítását szolgáló beruházásai: Litvániában a Mazeikiu Nafta, Szlovákiában a Transpetrol társaságokat illetően.

A kereskedelmi akadályok megkerülése mozgatja az acélkohászati társaságok EU-s és egyesült államokbeli aspirációit, de szerepe van a termelés diverzifikálásának is. Ez történt a Szeversztal stratégiai előny, illetve képesség megteremtését célzó beruházása esetén is az amerikai Rouge Industries vonatkozásában. A nemvasfém-ágazatban az erőforrások megszerzését szolgáló akvizíciók jelentek meg: a Norilszkij Nyikel 20%-os részesedésszerzése a dél-afrikai Gold Fields Limitedben, vagy a RuszAl ugyancsak 20%-os hányada az ausztráliai Queensland Alumina Limitedben ide sorolhatók (Liuhto–Jumpponen 2003; Vahtra–Liuhto 2004a és 2004b; UNCTAD 2005, 7–8). Az afrikai nyersanyagbázis a gyémántki-termelésben érdekelt Alrosza számára úgyszintén vonzó (lásd Angola).

A természeti erőforrásokra épülő társaságokon kívüli kör közvetlen külföldi befektetései sokkal visszafogottabbak, új keletű jelenségnek tekinthetők. Ezek az ágazatok kevésbé versenyképesek, s főként a hazai piacra termelnek. A fő befektetési célterületek a FÁK és bizonyos afrikai, dél-amerikai államok lehetnek. A távközlés (lásd a MegaFon, az MTS és a VimpelCom társaságokat) hatalmas növekedési potenciált rejt a volt szovjet utódállamokban a piacszerző beruházásokhoz (Lisitsyn et al. 2005).

Az orosz FDI és a gáz-, illetve olajfüggőség

A 3. és a 4. táblázat a főbb orosz közép- és kelet-európai gáz-, valamint olajipari beruházásokat (további orosz tőkebefektetések a *mellékletben* kaptak helyet), illetve az Oroszországból érkező földgáz- és nyersolajimporttól való függés mértékét foglalják össze.

A gázszektorban a Gazprom, az olajiparban a LUKoil a vezető orosz cég a közép- és kelet-európai beruházásokban.

A 2004-ben EU-s taggá vált közép- és kelet-európai országok gázimportjuk nagyjából 80, olajbehozatalok 75%-át orosz forrásból szerzik be. Érthetők a diverzifikációs törekvések (még akkor is, ha Oroszország a múltban megbízható partnernek bizonyult).

3. TÁBLÁZAT

Főbb orosz gázipari beruházások Közép- és Kelet-Európában, Oroszország súlya a földgázimportban, továbbá a KKE-i régió részesedése az orosz földgázexportból

Fogadó ország	Beruházó	Vállalat	Rész (%)	Tevékenység	I. (%)	II. (%)	III. (%)
Észtország	Gazprom	Eesti Gaas	37,02	Földgáz-kereskedelem, az észt gázszállító hálózat fejlesztése		..	0,52 (0,51)
	Itera	AS	9,75				
Lettország	Gazprom	Latvijas Gaze	34	Földgáz és cseppfolyós gáz kereskedelme, a lett földgázipar és a kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése, modernizációja	100	100,00 (..)	1,23 (1,05)
	Itera		16				
		Itera Latvija	100	Gázszállítás és -kereskedelem			
Litvánia	Gazprom	AB Lietuvos Dujos	37,1	Gázimport, -kereskedelem, a litván gázszállító hálózat fejlesztése		100,00 (..)	1,62 (1,72)
		UAB Stella-Vitae	30	Olaj, gáz és a gázfeldolgozás során keletkezett termékek kereskedelme			
Lengyel.	Gazprom	EuRoPol Gaz SA	48	Földgázszállítás, a Jamal-Európa lengyel szakasza feletti tulajdon-jogok gyakorlása, építés, üzemeltetés	99	86,81 (89,43)	3,50 (4,30)
		Gas Trading SA	16	Földgáz és cseppfolyós gáz kereskedelme			
Csehország	Gazprom	Gas-Invest SA	37,5	Gázértékesítés, -szállítás és általános kereskedelmi tevékenység	82	73,27 (73,07)	3,68 (4,25)
Szlovákia	Gazprom	Slovrusgaz	50	Gázszállítás és -kereskedelem, általános kereskedelmi tevékenység	100	100,00 (100,00)	2,72 (4,04)
Magyar.	Gazprom	Panrusgáz Rt.	40	Földgázimport és -értékesítés	81	85,11 (85,53)	5,12 (6,05)
Szlovénia	..				62	50,91 (60,00)	0,11 (0,39)

3. TÁBLÁZAT folytatása

Fogadó ország	Beruházó	Vállalat	Rész (%)	Tevékenység	I. (%)	II. (%)	III. (%)
Románia	Gazprom ¹	Wirom Gas SA	26	Gázimport	100	77,97 (91,38)	2,29 (2,98)
		WIEE Romania SRL (nem aktív)	50	Gázkereskedelem			
Bulgária	Gazprom	Overgas Inc. AD	50	Gáz kis- és nagykereskedelme, gázelosztó hálózat építése és üzemeltetése	94	100,00 (100,00)	1,58 (1,66)
		Topenergy	100	Gázkereskedelem és -szállítás			
Horváto.	..				..	94,59 (100,00)	0,19 (0,36)
Szerbia–M.	Gazprom	Jugorosgas	50	Gázkereskedelem és -szállítás	..	100,00 (..)	1,24 (1,09)
Bosznia–H.	..				..	..	0,18 (0,12)

Megjegyzés: ¹ A ZGG GmbH-n keresztül. I.: Oroszország részaránya a KKE-i országok földgázimportjában 2000-ben (*Russian...* 2004; *Liuhto* 2002, 15). II.: Oroszország súlya a csővezetéken érkező földgázimportban 2004-ben (és 2003-ban). Leszerződött mennyiségek, megeshet, hogy nem tükrözik a valós szállításokat. (Saját számítások a BP [2004 és 2005] alapján.) III.: A KKE-i államok részesedése (volumenadatok) az orosz földgázexportból 2004-ben (és 2003-ban). (Saját számítások a *Gosztamkom* [2004, 85; és 2005, 75] alapján.)

Forrás: Nemzeti befektetési ügynökségek, éves jelentések, a társaságok honlapjai, a cégek tájékoztatásai, nemzeti hírügynökségek.

Más a helyzet a régi EU-országokban, ahol a közeljövőben növekvő mértékben számítanak az orosz szénhidrogénekre. Az *Eurostat* (2000 és 2004) értékei szerint (a volumenről nincs információ) 2003-ban a kőolajimport 21,8%-a Oroszországból származott (1999-ben ez még csak 14,4% volt): Norvégia után (20 263 M euró) Oroszország (19 753 M euró) az EU-15 második legjelentősebb szállítója. A kőolajtermékeknél számottevőbb a függőség. Oroszország adta a behozatal 34,3%-át. Az EU-15-be érkező orosz gázimportról az *Eurostat* csak 2000-ig tüntet fel adatokat. Ekkor a gáz 11,5%-át az Oroszországi Föderációtól vették.

Ám korántsem totálisan egyoldalú függőségről van szó: az orosz földgázexport 15,01, a nyersolajkivitel 13,66%-a a Visegrádi 4-ekhez kötődik (volumenadatok 2004-re). Sőt, a FÁK-on és a balti országokon túli (azaz nem „kedvezményes” áron számolt) földgáz-értékesítés vonatkozásában a V4 súlya 2004-ben csaknem 20% volt (*Gosztamkom* 2005, 72–75). Mindezek a tények megerősítik az orosz beruházások mögött álló kereskedelmi érdekeket.

4. TÁBLÁZAT

Főbb orosz olajipari tőkeberuházások Közép- és Kelet-Európában, Oroszország súlya a nyersolaj-importban, valamint a KKE-i régió részesedése az orosz nyersolaj- és kőolajtermék-exportból

Fogadó ország	Beruházó	Vállalat	Rész (%)	Tevékenység	I. (%)	II. (%)	III. (%)
Észtország	LUKoil ¹	LUKoil Eesti	..	Üzemanyag-kereskedelem Észtországban		0,58	5,18
Lettország	Transznyeftye-produkt	LatRosTrans SIA	34	A főbb lettországi olajvezetékek tulajdonosa és üzemeltetője, nyersolaj és olajtermékek szállítása		1,01	0,60
	LUKoil ¹	LUKoil Baltija R	..	Üzemanyag (LPG is) kis- és nagykereskedelme, töltőállomások			
Litvánia	Jukosz	Mazeikiu Nafta	53,7	Olajfinomítás, off-shore olajterminál, olajvezeték	90		
	LUKoil ¹	LUKoil Baltija UAB	..	A LUKoil Baltija Csoport holdingközpontja			
		Mazeikių autotransporto ūkis UAB	..	Üzemanyag szállítása a LUKoil és más litvániai töltőállomások számára		3,42	0,56
		LUKoil Baltija Servisas UAB	..	A litvániai töltőállomások működtetése			
		LUKoil Kėdainiai UAB	..	Olajtermékek tárolása, nagykereskedelme			
Lengyel.	LUKoil	LUKoil Polska	100	LPG-töltőállomások, nagykereskedelem	100	8,05	0,13
Cseho.	..				65	1,88	0,00
Szlovákia	Jukosz	Transpetrol AS	49	Olajvezeték-üzemeltetés, szállítás és tárolás, telekommunikációs tevékenység	100	2,66	0,02
Magyar.	LUKoil	LUKoil Downstream Magyar. Ker. Kft.	100	Üzemanyag kis- és nagykereskedelme, töltőállomások	100	2,54	0,45
Szlovénia	..				0	-	0,17
Románia	LUKoil	Petrotel-LUKoil	94,7	Olajfinomítás, töltőállomások, tartálytelep	55	0,96	0,08
		MV Properties SRL	100	Töltőáll., üzemanyag-tároló létesítmények			
Bulgária	LUKoil	LUKoil Neftochim Bourgas AD	93,16	Olajfinomítás, petrokémiai komplexum	5	0,23	0,05
		LUKoil Bulgaria	100	Kőolaj-, illetve vegyipari (petrol-, polimerkémiai) termékek exportja és forgalmazása, töltőáll., olajterminálok			
Horvát.	..				..	0,63	0,01
Szerbia-M.	LUKoil	Beopetrol	79,53	Olajtermék-forgalmazás, töltőállomások	..	0,04	0,05
Bosznia-H.	..				..	0,06	-

Megjegyzés: ¹ Lukoil Baltija Csoport: a litvániai holdingközpont mellett Litvániában 4, Lettországbán, Észtországban és Fehéroroszországban pedig egy-egy üzleti egység működik. I.: Oroszország részaránya a KKE-i országok nyersolaj-behozatalában 2000-ben (*Russian...* 2004; *Liuhto* 2002, 15). II.: A KKE-i államok részesedése az orosz nyersolaj-kivitelből 2003-ban. (Saját számítások a *Gosztamkom* [2004, 82] alapján.) III.: A KKE-i országok súlya az orosz kőolajtermék-exportban 2003-ban. (Saját számítások a *Gosztamkom* [2004, 82-83] alapján.)

Forrás: Nemzeti befektetési ügynökségek, éves jelentések, a társaságok honlapjai, a cégek tájékoztatásai, nemzeti hírügynökségek.

Félelmek

A közép- és kelet-európai volt KGST-országok nem ritkán idegenkedve szemlélik az orosz eredetű tőke előretörését. A bizalmatlanság mögött húzódó főbb okok a következőkben foglalhatók össze.

1. *A volt Szovjetunió politikájáról megmaradt emlékek.* A történelmi megközelítésben legfőképpen a balti államok és Lengyelország érintett.

2. *A stratégiai jelentőségű ágazatok, a „parancsnoki magaslatok” feletti kontroll elvesztése.* A lengyelországi félelmek egyik megnyilvánulása a lengyel kormányzat számára 2004 áprilisában készített tanulmány, amely arra a következtetésre jutott, hogy a Mol Rt. és a PKN Orlen SA összeolvadása esetén a Jukosz igen gyorsan megszerezheti a lengyel–magyar olajcég felett az ellenőrzést.

3. *A transzparencia hiánya.* A fogadó országok félelemmel reagálhatnak, ha nem világosak a befektetői célok, illetve, ha nem nyíltan akvizíálnak, hanem például *off-shore* társaságon keresztül. Ez történt a BorsodChem-akvizíciónál is, ahol az Írországbán bejegyzett Milford Holdings Ltd., majd a SIBUR International Ltd. a Gazprom megbízásából járt el. Az *off-shore* vállalatokon keresztül történő tőkekihelyezés egyébként a transznacionális vállalatok bevett szokása. Szintén bizalmatlanságra ad okot, ha a társaságok nem a nyugati normák (könyvelés, adózás, tőzsdei tájékoztatási kötelezettség) szerint működnek.

4. *A vállalat megszerzése érdekében alkalmazott eszközök.* Öt negatív példa közismert a KKE-i térségben. Mindegyik esetben erős fenntartásokkal fogadták az orosz befektetőket.

(a) *Ventspils – Lettország.* 2003 elején az oroszországi olajvezeték-hálózatot ellenőrző állami vállalat, a Transznyefty – a ventspils-i olajterminál megszerzése érdekében technikai okokra hivatkozva – leállította a nyersolajszállítást a lett kikötőbe. A kormány 2003-ra tervezte 42,68%-os részesedésének magánkézbe adását. A Transznyefty célja kézenfekvő volt: előbb csődbe vinni a kikötőt, majd nyomott áron megvásárolni. Mindez a tél közepén történt, amikor Ventspils helyét az újonnan felépített primorszki (Finn-öböl), valamint a (hidegebb hónapokban nem ritkán viharos) novorosszjjszki (Fekete-tenger) kikötő vehette át, Primorszk viszont befagy. Az olajcégek végül vasúton voltak kénytelenek pótolni szállításaikat (Socor 2003).

(b) *Bulgartabak – Bulgária.* A példa a bulgáriai dohányipari társaság, a Bulgartabak 2002. évi privatizációjával függ össze. Az ügyben két momentum említhető. Egyrészt az az oroszországi bejelentés, amely szerint az orosz államnak tulajdonjogi igényei vannak a Bulgartabakkal szemben háborús kárpótlás címén egy állítólagos II. világháború utáni megállapodás alapján; igaz, ezt dokumentumokkal nem tudták alátámasztani. A követelésről levélben is értesítették a potenciális vevőket. A bolgár kormány egy 1953-as egyezményre hivatkozva, amely szerint a Szovjetunió (és így Oroszország) nem támaszthat igényt a bolgár vagyoneszközökre, elutasította a privatizációs eljárás lefolytatását megghiúsító követelést. Az ügy másik része a tender győztesének kihirdetéséhez kötődik (2002. augusztus), tudniillik a négy induló közül az orosz kapcsolatoktól egyedülként mentes, a Deutsche Bankhoz kötődő Tobacco

Capital Partners (TCP)–Clar Innis konzorciumot nevezték meg nyertesnek. Még a tenderbontást követően (július végén) az Orosz Dohányipari Termékeket Forgalmazók Szövetsége (*Asszociacija Tabacsnih Disztributorov*), a Grandtabak közölte, hogy kitiltja a Bulgartabakot az orosz piacról, ha a privatizáció sérti az orosz érdekeket. A vesztesek végül megtámadták a döntést, majd a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság 2002 októberében érvénytelenítette azt (*Staneva 2002; Bulgarian... 2005; Kamakin 2005*).

(c) *Mazeikiu Nafta – Litvánia.* Litvániában hosszú ideig uralkodó felfogás volt, hogy az orosz eredetű tőke távoltartása nemzetbiztonsági érdek. 1994-ben kategorikusan visszautasították a LUKoilt, amikor a butingei export/import olajterminál építésében való részvételért cserében részesedést kívánt szerezni. A másik hasonló mértékű politikai ellenállást kifejtő eset a Mazeikiu Nafta 1997–1999. évi privatizációja volt, amelynek során végül az amerikai Williams Internationalhez került a társaság részvényeinek 33%-a (*Zashev 2004, 12–16*). A csalódott LUKoil különféle technikai okokra hivatkozva korlátozta az olajexportot, ezért a finomító számos alkalommal kénytelen volt felfüggeszteni működését, amely tetemes veszteséget okozott a litvániai vállalatnak. A Mazeikiu 2001 közepén szállítási szerződést kötött a Jukossal, így az ellátási problémák megoldódni látszottak, de a veszteségtermelés tovább folyt. A Jukosz végül 2002-ben két lépésben jutott a részvények 53,7%-ához (*Country... 2003*).

(d) *BelTranszGaz – Fehéroroszország.* 2004. január végén a Gazprom részleges gázszünete sújtotta a belarusz BelTranszGazt, mivel a fehérorosz gázszolgáltató társaság a felajánlott 306 millió dollár helyett csak irreálisan magas áron, 2,5 milliárd dollárért lett volna hajlandó megválni a cég 51%-ától (*Nyomáspróba 2004*). Az orosz oldal kilátásba helyezte a földgázár növelését is. Ez a „közel-külföldre” irányuló export vonatkozásában már évek óta napirenden lévő kérdés, amely érezhetően nem mentes a politikai megfontolásoktól. A piaci viszonyok felé való elmozdulás előbb-utóbb végbe kell, hogy menjen, az átállás üteme viszont az alku tárgya marad. 2003-ban Fehéroroszország az orosz belföldi árakkal megegyező 30 dolláros szinten jutott az importhoz, a megemelt ár 50 dollár lett volna. Mivel a Gazprom a tranzitgázt is leállította (a fehéroroszek ebből pótolták kimaradásaikat), a vita Lengyelországot (és Németországot) is érintette. A lengyel fél első reakcióként tárgyalásokat kezdett a norvég Statoillal. Lukasenko fehérorosz elnök kénytelen volt elviselni az áremelést, egyéb erő híján pedig az orosz–fehérorosz államszövetség létrehozásáról szóló egyezmény felülvizsgálatával fenyegette meg Putyint. Az Itera, a TranszNafta és a Szipur csak ideig-óráig pótol(hat)ták a kimaradást – magasabb áron. A Gazprom és a BelTranszGaz közötti szerződést végül csupán 2004 júniusában írták alá: 46,68 dollárban egyeztek meg, s a tranzitdíj is nőtt.

(e) *Rafineria Gdanska / Grupa Lotos – Lengyelország.* Az orosz szál a Rafineria Gdanska kőolaj-finomító 75%-ának értékesítéséhez szöviődik. A 2000-es évek elején a Mol, a LUKoil–Rotch Energy Ltd. páros, majd a PKN Orlen–Rotch Energy konzorcium próbálkozott sikertelenül. A kérdés ismét felmerült: esélyt kaphat-e az orosz társaság. 2003 júniusában, a privatizáció helyett, több kisebb finomító összevonásával létrehozták a Grupa Lotost. Ezt követően, 2003 júliusában került sor a nagy vihart kavaráó bécsi találkozóra a lengyel milliárdos, Jan Kulczyk (a PKN Orlen 5,6%-ának tulajdonosa) és az orosz kém, Vlagyimir Alganov között, aki –

elmondása szerint – az orosz Egyesített Energia Rendszerek (RAO JeESz) képviselőjében jelent meg. Alganov közölte Kulczykkal, hogy egy orosz olajtársaság 5 millió dollárt fizetett a lengyel privatizációs miniszter és a finomító tulajdonosa, a Nafta Polska vezetőjének a fenti – végül sikertelen – tender megnyerése érdekében. Kulczyk azt mondta, hogy a finomító értékesítése érdekében kész bevetni az elnökhöz fűződő kapcsolatát (*A fresh...* 2004; *Wisniewski* 2004; *Ciensi* 2004).

Egyes közép- és kelet-európai országok külpolitikai célokat, „olaj- és gázdiplomáciát” sejtene az orosz beruházási szándékok mögött. Tény: a Rosznyefty százszázalékos állami tulajdonú vállalat, s 2005. június közepe óta az orosz államnak ismét több mint 50%-nyi Gazprom-részesedése van, az orosz gázmonopólium pedig igen aktív a belföldi akvizíciók terén is (Szbnyefty, OMZ). Másfelől Putyin elnök bizalmasai magas pozíciókat kaptak a szektorban (Gazprom: Dmitrij Medvegyev; Rosznyefty: Igor Szeccsin; Transznyeftyeprodukt: Vlagyiszlav Szurkov; Transznyefty: Viktor Hrisztyenko).

A régió fogadó országait három további kérdés foglalkoztatja.

5. Garantálható-e a tulajdonjogok és általában a *rule of law* érvényesülése Oroszországban, illetve ezek sérülése milyen hatást gyakorol a külföldi érdekeltségre. Lásd például a Mazeikiu Nafta-részvények árfolyamesését és -emelkedését a Jukoszt érintő döntések függvényében.

6. Jelentős dilemma, vajon az orosz forráscég milyen mértékben exportálja az oroszországi intézményi-jogi keretek között megszokott korrupciós, vesztegetési és pénzmosási technikákat, milyen vállalati kultúrát honosít meg a fogadó országban.

7. Végül fontos szempont, hogy a társaságok milyen hatékonysági-termelékenységi szintet produkálnak: a megvásárolt vállalat működése biztosított-e hosszú távon (*Zashev* 2004). A gyakorlat azt mutatja, hogy az orosz tulajdonnal működő KKE-i társaságok eredményesek, noha – természetesen – léteznek sikertelen esetek. Információink szerint a LUKoil például nem teljesítette az első évben a beruházási kötelezettségét a szerbiai Beopetrolban. Kudarc kísérte a RuszAl nagyváradi (Cemtrade) és a Mecsel horvátországi (Mechel Zeljezara) tőkebefektetéseit.

A 6. pont esetében sem beszélhetünk általános negatív tapasztalatokról, a többi visszás példa kapcsán pedig óva intünk attól, hogy azok jól bevett üzleti magatartásként kerüljenek értelmezésre. A felsorolás azt tükrözi, hogy milyen tényezőket vesznek figyelembe a fogadó országok.

Jövőbeli lehetőségek

A természeti erőforrásokon alapuló, oroszbázisú, főként kitermelőipari transznacionális társaságok számára az elmúlt időszakban kialakult magas nemzetközi energiahordozó- és nyersanyagárak hatalmas exportbevételeket eredményeztek, így az ágazat szereplői tovább tudják erősíteni külföldi pozícióikat a közvetlen beruházások megvalósítása révén régiókban (s globális szinten egyaránt). Ehhez a közép- és kelet-európai térség privatizációi (is) még számos lehetőséget teremtenek.

Várhatóan a jövőben sem enyhül a közép- és kelet-európai országok ódzkodása az orosz tőkéthől, az orosz jelenlét mértékét pedig továbbra is csak a vállalati adatok aprólékos elemzése révén becsülhetjük meg.

MELLÉKLET

Egyéb főbb orosz beruházások Közép- és Kelet-Európában

<i>Fogadó ország</i>	<i>Beruházó</i>	<i>Vállalat</i>	<i>Rész(%)</i>	<i>Tevékenység</i>
Észto.	KuzbasszRazrezUgol	AS Coal Terminal	..	5 millió tonna kapacitású terminál (szén) létrehozása a muugai kikötőben
	Uralvagonzavod	UVZ & AVR	..	Ahtmei vagongyár (vasúti tartálykocsi)
	Szeversztal (Szeversztaltransz)	Estonian Oil Service	70	Olajterminál
		Spacecom Ltd.	70	Vasúti teherszállítás
		Lokomotive	84,5	Mozdonyjavítás
Letto.	Moszkovszkij Municipalnij Bank –Bank Moszkvi	AS Trendgate	..	Olajterminál
		Latvijas Biznesa Banka (Latvian Businessbank)	99,87	Banki tevékenység
	Konverszbank	Latvijas Krajbanka	83,01	Banki tevékenység
Litvánia	Gazprom	UAB Kauno Termofikacijos Elektrinė	99	Hőerőmű (gáztüzelésű)
	EvroKhim	AB Lifosa (Kedainiai)	91,15	Foszfátműtrágya gyártása
	LUKoil	Lamantas UAB	..	A „Ventus” és a „Kapsai” rádióállomások tulajdonosa
	Mecsel	UAB Mechel Nemunas	100	Fémáruk gyártása (szegek, huzalok, hálók)
	Konverszbank	Bankas Snoras	49,89	Banki tevékenység
Lengyelo.	Gazprom	Polgaz Telekom S.A.	32	Nagy teljesítményű optikai kábelvezeték távközlési célokra történő felhasználása
	Bagdasarian	Śnieżka S.A. (Świebodzice)	100	Cukortermék
	Ilim Pulp	Płzenska Papirna S.A.	..	Papíripar
Cseho.	OMZ	Skoda Jaderne Strojirenstvi	100	Atomerőművi berendezések gyártása
		Skoda Hute	100	Acélipar
		Skoda Kovárny	100	
	Evrazholding	Vitkovice Steel	98,96	Hengerelt acél gyártása

Melléklet folytatása

Fogadó ország	Beruházó	Vállalat	Rész(%)	Tevékenység
Magyaro.	Firthlion Limited (Kafijat Kft.)	Általános Értékfor- galmi Bank Rt.	100	Banki tevékenység
		DKG-East Rt.	18,1	Olaj- és gázipari berendezé- sek (gömbcsapok, tolózárok, közvetfúrók, kútfejszerel- vények) gyártása
		Binimex Kft.	100	Ingatlanhasznosítás
		Antenna Hungária Rt.	15,85 ¹	Földfelszíni tv- és rádió- műsor-szórás, illetve - szétosztás, valamint mű- holdas műsorszórás és - szétosztás
		BorsodChem Rt.	10,15	Szerves és szervetlen vegyipari termékek, mű- anyag alapanyagok és félkész termékek gyártása
Románia ²	TMK Csőgyártó Társaság ³	ArtRom S.A. (Slatina)	..	Csőgyártás
		Combinatul Siderurgic Resita (Resicabányai Ko- hászati Kombinát)	90,54	Kohászat, hengerelt acél- termékek gyártása
	RuszAl	Cemtrade SA (Alor Oradea)	..	Timföldgyár
	Mechel ⁴	S.C. Industria Sarmei S.A.	81	Hengerelt acél, szegek, drótkötél, hegesztési elekt- róda, villamos vezetékek és kábelek gyártása
		COST (Combinatul de Oteluri Speciale Targoviste) S.A.	81	Karbon acél, hengerelt acél gyártása
Szerbia- M.	Bazovij Element (RuszAl)	Kombinat Aluminijuma Podgorica SA (KAP)	65,44	Alumíniumipar
	BK Trade	Mobtel	51	Mobiltelefon-szolgáltató

Megjegyzés:

¹ Megdet Rahimkulov 2005. november végén közölte, hogy társaságuk, a Firthlion Limited elfogadja a Swisscom Broadcast AG nyilvános vételi ajánlatát (az ajánlati időtartam: 2005. december 1. és 2005. január 5.) és megvált a pakettól.

² 2001–2002 folyamán az OMZ megvásárolta az S.C. UPET S.A. (Targoviste) társaság 66%-át, amelyet 2004 májusában értékesítettek az OMZ menedzsmentjének bizonyos tagjai számára.

³ A TMK Németországban bejegyzett kereskedelmi vállalatán, a Sinara Handel GmbH-n keresztül. ⁴ A svájci Mechel Trading AG-n keresztül.

Forrás: Nemzeti befektetési ügynökségek, éves jelentések, a társaságok honlapjai, nemzeti hírügynökségek.

Irodalom

A fresh scandal breaks in Poland. A new and murky tale of intrigue in Poland. (2004) – *The Economist*. Október 21.

BP (2004 és 2005) *BP Statistical Review of World Energy 2004 és 2005*. BP. Június.

- Bulgarian Tobacco Sale. (2005) – *The Moscow Times*. Március 18. 6. o.
- Ciensi, J. (2004) New bribery allegations threat to Polish party. – *The Financial Times*. November 1.
- Country Analysis: Baltic Sea Region. (2003) – *Alexander's Gas and Oil Connections*. (8.) 2. Január 24.
<http://www.gasandoil.com/goc/news/nte30400.htm>
- Eurostat (2000, 2001, 2002, 2003 és 2004) *External and intra-European Union trade. Monthly statistics*.
 Eurostat, European Commission. 2000/12., 2001/12., 2002/12., 2003/12. és 2004/7.
- Gosztamkom (2003, 2004 és 2005) *Tamozsennajja Sztatizsityika Vnyesnyej Torgovli Rossziszskoj Fegyveracii 2002, 2003 és 2004*. Gosztamkom, Moszkva.
- Kalotay, K. (2003) Outward Foreign Direct Investment from Economies in Transition in a Global Context. – *Journal for European Management Studies*. (8.) 1. 6–24. o.
- Kalotay, K. (2004) *The Late Riser TNC: Outward FDI from Central and Eastern Europe*. A „New Europe 2020. Visions and Strategies for Wider Europe” c. konferenciára készült előadás írott változata. Turku School of Economics and Business Administration, Turku (Finnország). Augusztus 27–28.
- Kamakina, A. (2005) Dzsentsimeni u daci. – *Itogi*. 10.
- Lisitsyn, N.E.–Sutyin, S.F.–Trofimenko, O.Y.–Vorobieva, I.V. (2005) Outward Internationalisation of Russian Leading Telecom Companies. – *Electronic Publications of Pan-European Institute*. Turku School of Economics and Business Administration, Turku. 1/2005. Március.
- Liuhto, K. (2002) Russian Oil and Gas: A Source of Integration. – *Research Report*. Lappeenranta University of Technology, Lappeenranta (Finnország). 131. o.
- Liuhto, K.–Jumpponen, J. (2003) The Russian Eagle has Landed Abroad. Evidence Concerning the Foreign Operations of Russia's 100 Biggest Exporters and Banks. – *Research Report*. Lappeenranta University of Technology, Lappeenranta. 141.
- Nyomáspórá. (2004) – *HVG*. 6. Február 7.
- OKB (2005a) *International Investment Position of Russia for 2000–2004*. Az Orosz Központi Bank (OKB) honlapja. Július 12. http://www.cbr.ru/eng/statistics/credit_statistics/print.asp?file=iip_rf_e.htm
- OKB (2005b) *Balance of Payments of the Russian Federation*. Az OKB honlapja. Szeptember 30.
http://www.cbr.ru/eng/statistics/credit_statistics/print.asp?file=bal_of_payments_05_e.htm
- Russian energy firms. Ivan at the pipe. (2004) – *The Economist*. December 11–17. 63–65. o.
- Socor, V. (2003) Have Oil, Won't Let It Travel Via Latvia. – *The Wall Street Journal Europe*. Február 2.
- Staneva, M. (2002) Russia's New Strategy for Control over Eastern Europe. – *CSIS Prospectus*. (3.) 3.
- UNCTAD (2005) *Case study on outward foreign direct investment by Russian enterprises*. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), (TD/B/COM.3/EM.26/2/Add.4). November 2.
- Vahtra, P.–Liuhto, K. (2004a) Expansion or Exodus? – Foreign Operations of the Russia's Largest Corporations. – *Electronic Publications of Pan-European Institute*. Turku School of Economics and Business Administration, Turku. 8. o.
- Vahtra, P.–Liuhto, K. (2004b) *Russian Corporations Abroad – Seeking Profits, Leverage or Refuge? A „New Europe 2020. Visions and Strategies for Wider Europe”* c. konferenciára készült előadás írott változata. Turku School of Economics and Business Administration, Turku. Augusztus 27–28.
- WIR (2001, 2002, 2003, 2004 és 2005) *World Investment Report 2001, 2002, 2003, 2004 és 2005*. UNCTAD, New York–Genf.
- Wisniewski A. (2004) Olajgate Lengyelországban. – *Figyelő*. December 4.
- Zashev, P. (2004) Russian Investments in Lithuania – Politics, Business, Corporate Culture. – *Electronic Publications of Pan-European Institute*. Turku School of Economics and Business Administration, Turku. 10.

CENTRAL–EASTERN EUROPEAN EXPANSION OF RUSSIAN DIRECT INVESTMENT CAPITAL

In recent years Russian outward investing firms have been showing a very promising performance, and Central and Eastern Europe (CEE) has become a key destination for Russian outward foreign direct investments (OFDI). So far, natural-resource-based companies, which are the largest exporters of Russia, have carried out the bulk of the Russian OFDI. The article analyses the quantity and the geographical distribution of Russian capital investments, and the motives behind them. Special attention is paid to the investments in the gas- and oil industries, of strategic importance. The author tries to go after the problem why the ex-socialist CEE countries usually feel negative about companies with Russian capital.